

ГОРБАТЮК О.

студент 3 курсу спеціальності правознавство ЖНАЕУ, м. Житомир,
Україна

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ОФОРМЛЕННЯ СПАДЩИНИ ЗА ЗАКОНОМ В УКРАЇНІ

Відповідно до статей 2, 318 Цивільного кодексу України (далі – ЦК) річ (майно) може знаходитись у власності Українського народу, фізичних та юридичних осіб, держави Україна, Автономної Республіки Крим, територіальних громад, іноземних держав й інших суб'єктів публічного права.

Об'єкти цивільних прав можуть вільно відчужуватися або переходити від однієї особи до іншої в порядку правонаступництва чи спадкування або іншим чином, якщо вони не вилучені з цивільного обороту, або не обмежені в обороті, або не є невід'ємними від фізичної чи юридичної особи. Отже, спадкування є однією із підстав набуття права власності.

Проблеми спадкування за законом досліджували такі вчені та юристи: Співак В. М., Борисова В.І., Аргакова М. М., Азімова Ч. Н., Барщевський М. Ю., Заїка Ю. О., Гаценко О.О., Рубанова А. А., Шевченко Я. М., Черепакіна Б. Б., Крилова З. Н., Драгневич Е. В., Ішук Н.О., Петреченко С.А., Бичківський О.О., Фурса С. Я., Фурса Є. І., Заїка Ю. О., Первомайський О. О., Печений О. К., та інші.

У ЦК України згідно із статтею 1216 під спадкуванням розуміється перехід прав та обов'язків (спадщини) від фізичної особи, яка померла (спадкодавця), до інших осіб (спадкоємців).

Законодавець розрізняє два види спадкування: за заповітом або за законом. Главою 86 ЦК, а також спеціальним законодавством, зокрема, Законом України «Про нотаріат», підзаконними нормативними актами, визначено нотаріальний порядок оформлення права на спадщину, що відповідає встановленій законодавством сукупності функцій притаманній юрисдикційній діяльності судів та нотаріусів. Це знайшло також підтвердження у пункті 23 постанови Пленуму Верховного Суду України від 30 травня 2008 року № 7«Про судову практику в справах про спадкування».

Однак, незважаючи на той факт, що оформлення права на спадщину врегульовано нормами законодавства, на практиці таке оформлення пов'язано з рядом проблем. Ці проблеми виникають переважно при спадкуванні за законом, оскільки за наявності заповіту спадкування стає більш визначеним і врегульованим з точки зору кола спадкоємців, які чітко зазначені у заповіті.

Згідно зі ст. 1217 ЦК спадкоємці за законом одержують право на спадкування почергово. Кожна наступна черга спадкоємців за законом одержує право на спадкування у разі відсутності спадкоємців попередньої черги, усунення їх від права на спадкування, неприйняття ними спадщини або відмови від її прийняття, крім випадків, встановлених статтею 1259 ЦК. Доказом родинних та інших відносин спадкоємців зі спадкодавцем є: свідоцтва органів реєстрації актів цивільного стану, повний витяг з реєстру актів цивільного стану громадян щодо актового запису, копії актових записів, копії рішень суду, що набрали законної сили, про встановлення факту родинних та інших відносин.

Нотаріус або в сільських населених пунктах посадова особа відповідного органу місцевого самоврядування, уповноважена на вчинення нотаріальних дій, при видачі свідоцтва про право на спадщину за законом перевіряє факт смерті спадкодавця, час і місце відкриття спадщини, наявність підстав для закликання до спадкоємства за законом осіб, які подали заяву про видачу свідоцтва, та склад спадкового майна. У разі неможливості пред'явлення спадкоємцями свідоцтва про смерть спадкодавця нотаріус повинен витребувати від органу державної реєстрації актів цивільного стану копію актового запису про смерть спадкодавця або повний витяг з Державного реєстру актів цивільного стану громадян щодо актового запису про смерть.

Право на спадкування здійснюється спадкоємцями шляхом прийняття спадщини або її неприйняття. Спадкоємець, який прийняв спадщину, може одержати свідоцтво про право на спадщину. Свідоцтво про право на спадщину – прав встановлювальний документ, який офіційно і безспірно підтверджує наявність права власності на майно, що переходить за спадком. [6, ст.150]

Отримання цього документа є правом спадкоємців, які можуть просити нотаріуса видати свідоцтво, але не зобов'язані його отримувати за винятком випадків, коли успадковується нерухоме майно.

Спадкоємці, які пропустили строк для прийняття спадщини, можуть бути за згодою всіх інших спадкоємців, які прийняли спадщину, включені до свідоцтва про право на спадщину як такі, що прийняли спадщину.

Якщо один або кілька спадкоємців за законом позбавлені можливості подати документи, що підтверджують наявність підстав для закликання їх до спадкоємства за законом, вони можуть бути за письмовою згодою всіх інших спадкоємців, які прийняли спадщину і подали докази родинних, шлюбних чи інших відносин зі спадкодавцем, включені до свідоцтва про право на спадщину.

Малолітня, неповнолітня, недієздатна особа, а також особа, цивільна дієздатність якої обмежена, вважаються такими, що прийняли спадщину, якщо не було подано заяву про відмову від прийняття спадщини з дотриманням вимог, встановлених законодавством.

Також відповідно до ч. 2 ст. 1298 ЦК України до спадкоємців відносять дитину, зачату за народження спадкодавця, але народжену після його смерті. Особа має вважатися правоздатною і тоді, коли вона після народження прожила усього кілька годин або навіть хвилин. Зазначений висновок підтверджується і практикою оформлення актів цивільного стану. Згідно пункту 28 розділу II Правил реєстрації актів громадянського стану в Україні, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 18 жовтня 2000 року № 52/5, зареєстрованого у

Міністерстві юстиції України 18 жовтня 2000 р. за № 719/4940 (із змінами та доповненнями). Згідно зі ст. 1222 ЦК особи, зачаті за життя спадкодавця, можуть бути спадкоємцями лише після народження живими.

На сьогодні досить поширеним є випадки застосування вимог частини 3 статті 1268 ЦК, відповідно до якої спадкоємець, який постійно проживав разом із спадкодавцем на час відкриття спадщини, вважається таким, що прийняв спадщину, якщо протягом строку, встановленого статтею 1270 ЦК, він не заявив про відмову від неї. Разом з тим, під час виконання вищевказаних норм також виникають проблемні питання, зокрема у випадках визнання судами особи такою, що прийняла спадщину.

Заяви про встановлення факту постійного проживання разом зі спадкодавцем на час відкриття спадщини в порядку окремого провадження задовольняються судами, якщо у паспорті спадкоємця відсутня відмітка про місце реєстрації особи. У випадках, якщо встановлено, що спадкоємець прийняв спадщину у порядку ч. 3 ст. 1268 ЦК, суди не задовольняють вимоги про визначення додаткового строку для прийняття спадщини[7].

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28.06.1996 (із змінами та доповненнями) // Інформаційно правова система «ЛІГА:ЗАКОН».

2. Цивільний кодекс України// Інформаційно правова система «ЛІГА:ЗАКОН».

3. Сімейний кодекс України// Інформаційно правова система «ЛІГА:ЗАКОН».

4. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 30 травня 2008 року № 7«Про судову практику в справах про спадкування»// Інформаційно правова система «ЛІГА:ЗАКОН».

5. Правила реєстрації актів громадянського стану в Україні, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 18 жовтня 2000 року № 52/5, зареєстрованого у Міністерстві юстиції України 18 жовтня 2000 р. за № 719/4940// Інформаційно правова система «ЛІГА:ЗАКОН».

6. Комарров В.В. Нотаріат в Україні: підручник . – К. : Хрінком Інтер , 2006. –319с.

7. Лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 16.05.2013 р. № 24753/0/413 «Про судову практику розгляду цивільних справ про спадкування» // Інформаційно правова система «ЛІГА:ЗАКОН».